

Nationalisterna blir Europavänner

| av Lars F Tobisson

De svenska socialdemokraterna uppfattade 70-talets allt intensivare partisamarbete mellan liberal-konservativa partier i Europa som ett hot mot deras monopol på internationella kontakter.

FÖR SNART TIO ÅR SEDAN tog jag initiativet till ett forskningsprojekt om moderaternas historia. Mina motiv var främst två. Dels hade jag som statsvetare och som styrelseledamot i olika forskningsstiftelser förvånats över att intresse och resurser genom åren i så hög grad koncentrerats till arbetarrörelsens olika grenar. Dels stundade partiets 100-årsjubileum 2004, och det kunde vara lämpligt att markera detta med en uppföljare till Gösta Lindskogs 50-årskrönika "Med högern för Sveriges framtid".

Efter starthjälp från Arvid Lindmans 60-årsfond arbetar nu ett forskarlag knutet till Södertörns högskola med att teckna högerns historia under 1900-talet, och ekonomiskt stöd ges från Riksbankens Jubileumsfond. Siktet är inte inställt på en heltäckande, kronologisk framställning, vilken skulle riskera att bli både omfattande och ytlig. I stället är syftet att göra strategiska nedslag vid vissa brytpunkter i samhällets och partiets utveckling. Det sammanhållande temat anges i underrubriken "Moderniseringens vän eller fiende".

Det första resultatet av detta forskningsprojekt föreligger nu i skriften "Anfall eller försvar – högern i svensk politik under 1900-talet" (Santérus förlag, 2002). Forskargruppens medarbetare redovisar där i en samling uppsatser sina preliminära iakttagelser och slutsatser i skilda ämnen. Olof Ehrenkrona har i Svensk Tidskrift nr 6/2002 tagit projektledaren Torbjörn Nilssons studie kring partiets historiesyn till utgångspunkt för en analys av spänningsförhållandet mellan konservatism och liberalism eller – om man så vill – mellan bevarandekrav och förändringsbenägenhet. Jag skall här komplettera

Karl Magnus Johanssons bidrag "Europafrågans återkomst och genomslag" med några på personliga erfarenheter baserade reflektioner angående partiets internationella kontakter och verksamhet.

En naturlig utgångspunkt kan vara frågeställningen från bokomslagets baksida: "Vad är det som förenar pionjärerna från 1900-talets början, som stred för kungamakt, protektionism och nationalism, med dagens Europavänliga, marknadsliberala och demokratiska moderater?"

KONSERVATIV UTVECKLING

Som sig bör i ett parti med ett konservativt förhållningssätt har utvecklingen skett stegvis. En viktig brytningstid var åren kring 1960, då jag själv uppnådde rösträttsåldern och började läsa statskunskap i Göteborg. Efter Jarl Hjalmarsons vaktslående om "den vanliga människan" följde Gunnar Heckschers engagemang för ett vidgat internationellt samarbete. "Ja till Europa" var huvudparollen på affischerna

1962. Det var visserligen något malplacerat, eftersom det rörde sig om ett kommunalval, men budskapet väckte anklang, inte minst bland ungdomen.

Tillfällena till kontakter var dock begränsade till följd av Sveriges självvalda isolering från efterkrigstidens samarbetssträvanden i Europa. Vi stod utanför NATO och EEC. Europarådet var ett andningshål, och tidstypiskt var att Gösta Bohman försökte hinna med att delta i dess arbete, även sedan han blivit partiledare. En annan möjlighet till utblick erbjöd FN-delegationen, i vilken ledande politiker ingick för

"Marknadsliberala partier är i allmänhet rätt starka, medan socialliberala är små och ofta spelar en vågmästarroll."

EDU

att delta i höstmötena med generalförsamlingen. För en nutida partiledare ter sig regeringens utestängning av Jarl Hjalmarson från detta uppdrag som en besynnerlig form av bestraffning. Idag ges det inte utrymme för deltagande i en sådan jamboree. Men på den tiden hade riksdagen ingen reguljär höstsession, och resan till FN i New York gav ett lika sällsynt som kärkommet tillfälle att bekanta sig med internationell politik.

När jag tillträdde som moderat partisekreterare 1974, beskrevs de olika partiernas internationella inriktning och engagemang på följande sätt. Centerpartiet satsade på Norden, för det var egentligen bara i Norge och Finland det fanns några motsvarigheter. Kommunisterna var naturligtvis inriktade på öststaterna. Socialdemokraterna vurmade för den tredje världen, medan folkpartiet specialiserade sig på Södra Afrika. I den mån man alls observerade kristdemokraterna, ansågs deras intressen vara riktade uppåt. Och moderaterna ville alltså se sig som Europapartiet i svensk politik.

På partiplanet var dock inte det moderata kontaktnätet vidare väl utbyggt. Ledningarna för likasinnade partier träffades inom ramen för Nordiska rådet och dessutom vid årliga konservativa partiledarmöten. Utanför Norden förekom besök vid de brittiska konservativas och – mera sällan – CDU:s partikongresser. Dessutom mötte man sporadiskt europeiska partivänner i Inter-Party Conference, som fungerade som ett informellt kontaktforum för trettio år sedan. Mera välorganiserade var kontakterna mellan ungdomsförbund (DEMYC), studentorganisationer (EDS) och även kvinnor (EUW), som alla samlades över den för partierna så besvärliga gränsen mellan konservativa och kristdemokrater. Svenska moderater spelade här en viktig roll. Vid mitten av 1970-talet var samtidigt Per Unckel ordförande i DEMYC och Carl Bildt i EDS.

EUROPEAN DEMOCRAT UNION

Mot slutet av 1970-talet tillkom dock två sammanslutningar för europeiskt partisamarbete. Själv deltog jag som nordisk företrädare i arbetet på att förhandla fram European Democrat Union (EDU) med Inter-Party Conference som bas. Utöver fyra nordiska partier deltog här bland andra Tories, gaullister samt CDU/CSU och ÖVP i Österrike. Ungefär samtidigt bildades också European People's Party med ursprung i European Union of Christian Democrats. Där kunde endast kristdemokratiska partier från EG-länder vara fullvärdiga medlemmar. De tyska partierna CDU och CSU tillhörde både EDU och EPP, medan framförallt italienska, holländska och belgiska kristdemokrater visade en stark aversion mot

beblandning med framför allt engelska konservativa, särskilt när Margaret Thatcher hade blivit partiledare.

En viktig orsak till det nyvaknade intresset för organiserad partisamverkan var utan tvivel planeringen för det första direktvalet till Europaparlamentet 1979. Men dessutom fanns det en utbredd känsla av att man företrädde idéer i tiden som det gällde att samla till motvikt mot socialistinternationalen. När EDU bildades vid ett partiledarmöte våren 1978 var det visserligen endast Gösta Bohman och Jacques Chirac som företrädde regeringspartier. Men det skulle inte dröja länge förrän Margaret Thatcher, Helmut Kohl, Kaare Willoch och Poul Schlüter blev statsministrar i sina respektive länder. Och på andra sidan Atlanten skulle Ronald Reagan ta över, vilket ledde till grundandet av International Democrat Union (IDU) med Georg Bush sr som förste ordförande.

Att de svenska socialdemokraterna uppfattade dessa samlingsinitiativ som ett hot mot deras traditionella monopol på utländska kontakter och inflytelserika vänner framgår av att deras internationelle sekreterare Pierre Schori omedelbart gick till storms mot vad han försmädligt benämnde "den svarta internationalen". Och den idag förment opartiske TV-experten på internationell politik Bo-Inge Andersson begick en nidskrift med titeln "Gösta Bohman och hans vänner", på omslaget prydd med bild på inte bara Franz-Josef Strauss utan också general Pinochet!

Födelsvårkarna i samband med framväxten av samlad gruppering av ledande borgerliga partier i Europa sammanhänger med att partibilden skiftar mellan länderna. Det är relativt sällsynt att det som i Sverige finns både ett liberalkonservativt och ett kristdemokratiskt parti. De tyskspråkiga kristdemokraterna är klara högerpartier, medan de i Benelux-länderna står till vänster om relativt starka högerliberala partier och månar om goda relationer till fackföreningsrörelsen. Den senare inriktningen hade även det en gång så starka kristdemokratiska partiet i Italien, men detta är numera upplöst i sina beståndsdelar (Berlusconis Forza Italia tillhör EPP/EDU).

En nyckelfråga vid tolkningen av partibilden i ett land är om det finns ett liberalt parti och, i så fall, vilken placering det har på höger/vänsterskalan. Marknadsliberala partier är i allmänhet rätt starka, medan socialliberala är små och ofta spelar en vågmästarroll. Man behöver inte gå längre än till Danmark för att finna att det stora regeringspartiet Venstre i många frågor befinner sig till höger om regeringskollegan Det konservative folkeparti. Men partietiketterna gör att moderaterna samarbetar med det senare partiet, medan Venstre söker sig till folkpartiet tillsammans med det lilla socialliberala partiet Radikale Venstre.

Karl Magnus Johansson försöker i sin artikel reda ut var moderaterna främst har hämtat sina impulser uti-

från. Det har naturligtvis skiftat över tiden. För ungefär 25 år sedan var vi påverkade av norska Høyres framfart. En aktiv idédebatt och en stark organisation, med den intellektuelle Kaare Willoch och den folklige Erling Norvik som slagkraftig ledarduo, drev fram den så kallade höyrebølgen. Utanför Norden var kontakterna vid denna tid tätast med Conservatives i Storbritannien. Men i takt med euroskepsisens tillväxt i detta parti och moderaternas närmande till EPP har CDU vuxit fram som den starkare partnern och förebilden.

Man kan naturligtvis fråga sig varför inställningen till EU blir mera kritisk, ju längre högerut man kommer i Storbritannien, medan motsatsen gäller i Sverige. Den främsta förklaringen är enligt min mening att Tories är rädda för att behöva ge avkall på landets avreglerade ekonomi och låga skattenivå, medan moderaterna hoppas att EU-medlemskapet skall ge stöd i kampen för lägre offentliga utgifter, sänkta skatter och avregleringar.

TVÅ EUROPAPARTIER?

Har då Karl Magnus Johansson rätt, när han ger sitt stöd åt uppfattningen att moderaterna är Europapartiet i

svensk politik? Nej, inte i den meningen att man är mest ivrig att flytta upp beslutsbefogenheter till EU-nivå. Där intar folkpartiet en obestridd ledarposition. För moderaterna gäller liksom i den nationella politiken att den offentliga makten bör vara begränsad, om än stark på de områden där beslutsrätt har medgetts.

Men om man med denna beteckning menar öppenhet för europeiska idéströmningar och intresse av att delta i och påverka det politiska samarbetet i Europa stämmer det bättre. Kanske är det också intensifierade kontakter med andra marknadsliberala partier – oavsett etikett – som kan skapa förutsättningar för att den för-lamande partisplittningen på den borgerliga sidan i Sverige skall kunna övervinnas till förmån för bildandet av ett brett, slagkraftigt alternativ till socialdemokraterna.

En sådan utveckling skulle onekligen erbjuda ett intressant forskningsobjekt inför 200-årsjubileet. Eller varför inte tidigare...

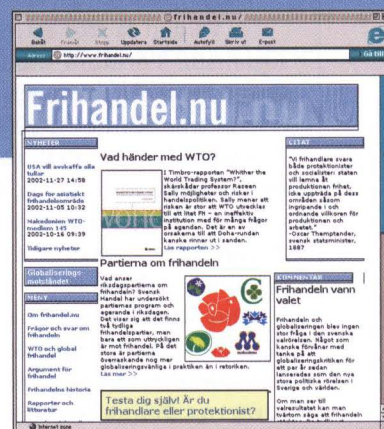
Fil. dr. Lars F Tobisson (lars.tobisson@eca.eu.int) är ledamot av Europeiska revisionsrätten i Luxemburg. Han var tidigare partisekreterare och vice partiledare i moderaterna.

Frihandel.nu

På Frihandel.nu hittar du frågor och svar, fakta och argument, länkar, underlag och nyheter om den fria handelns betydelse för mänsklig frihet och ekonomiskt välstånd.

Besök vår frihandelsportal i dag och anmäl dig till vårt elektroniska nyhetsbrev.

- Går barnarbete och frihandel ihop?
- Måste Sverige bli fattigare för att Indien skall bli rikare?
- Vad har u-länderna att vinna på frihandel?
- Varför företräder inte Attac u-ländernas intressen?
- Förstör frihandeln miljön?
- Finns orättvis konkurrens?
- Bevarar socialklausuler fattigdomen?
- Hur mycket kostar protektionismen, och hur mycket tjänar vi på frihandel?
- Varför är import bra?

TIMBRO

Frihandel.nu produceras av det marknadsekonomiska institutet Timbro – det svenska näringslivets tankesmedja, www.timbro.se